

બુદ્ધિસાગર
કેળવણીની

બસીહારી.

રચી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
ડોમભલ્લભટ્ટ દીનભલ્લભટ્ટ.

મું છાલા તા. ૩ ફેબ્રુઆરી.

આગત ૨ ૦

૧૯૮૧

શ્રી જેન વિદ્યાવિજય પ્રેસમા શા. નવી
રીચીરાડના પુલ નીચ, સ. ન. ૧૦

કીમત રૂ. ૦-૨-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૬૧૧૮ દર્શક

પુસ્તકનું નામ કેળવણી, ૫/૧૨/૨૧

વિષય ૬-૨૧

૫૬૮૮ બુદ્ધિસાગર.

કેળવણીની

બાંધણી.

રચી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
ડોસમહામદ દીનમહામદ.

મુ. છાલા તા. (દેરેગામ)

આવૃત્તિ ૨ જી.

પ્રત ૫૦૦

મવત ૧૯૯૧

સને ૧૯૧૫

શ્રી જૈન વિદ્યાવિજય પ્રેસમાં શા. ગુનીલાલ અમયાશાએ છાપી.
રીચીરોડના પુન નીચે, સે નં. ૧૦૦-૧૦૨—અમદાવાદ.

કીંમત રૂ. ૦-૨-૦ (પોસ્ટેજ જુદું)

મ કુલ

આ પુસ્તક ૧૮૬૭ના ૨૫ મા એક્ટ મુજબ
રજિસ્ટર કરાવ્યું છે.

પહેલી આવૃત્તિની સુચના.

પહેલી આવૃત્તિ છપાવી બહાર પાડવામા આવેલી પરંતુ જે વખતે હું તદ્દન બીન અનુભવી હોવાથી કદાચ એક ભાષણ રમત તરીકે છપાવવામા આવેલું તે ઉપરથી તાત્કાલિક રસદાતા ભાષણ તથા ગરબીઓ દાખલ કરી આ બીજી આવૃત્તિનું છપાવવામા આવી છે તો દરેક સ્વગ્રાસ્થોને વિનંતી કરવાની કે કોઈ પણ ભાષણ તથા ગરબી આર ગાયનમા સુનયુક્ત થઈ હોય તો સુધારી વાંચના મહેરબાની કરશે કાગળુકે હું કાંઈ કંઈ નથી, કદાચ મારી નાની બુદ્ધિથી ગાયન તથા ભાષણો બનાવી મુકવામા આવ્યા છે તો સુધારી વાંચશે એવી આશા છે ના ૩૧-૫-૧૫

લી તેમક

ડો.સમહમદ દીનમહમદ.

મુકામ હાલા, તા. (૬ ફેબ્રુઆરી).

કેળવણીની ૪૨

૪૨ બલીહારી.

વાયો વાયો મારા લાત,
નહિ તો પસ્તાસો કાલ

હૃદયર સ્તુતિ.

પ્રભુ પદે અમે પાય લાગીએ, દુરીત કર્મની માફી માગીએ ?
પવિત્ર પામતા પ્રેમ લાવશો, અજ્ઞાતિ કૃપી ખ્યાવશો ?
ગુણ ગુણો સદા નાથ આપશો, મન મલિનતા કાપી નાખજો ?
પ્રભુ મનોરથે માગીએ અમે, ઘટિત જે દશે પુરશે તમે ?
સુણી પ્રભુ તમે ધમ વિનતિ, શરણુ રાખજો હે ધ્યાનિધિ ?

(૧) શુદ્ધાખી (૨) મગન (૩) પ્રાણુકાલ (૪) ત્રિઝમલાલ
(મગન રસ્તે ચાલ્યો જાય છે તેની પાછળ શુદ્ધાખી એકદમ આવી
મગનની ખોટી પકડી)

શુદ્ધાખી—કેમ ખચ્યા મગનની આ પરમ દિવમે નાશી ગયો
હતો પણ આજે હીક સપાટામા આવ્યો છે હવે હું જોઉં છું કે
આજે અદના સપાટામાથી કેવી રીતે નાશી જાય છે.

મગન—(પાછો વળીને જોતા બુલાખીને ઝાળખા) બુલાખીલાઇ મુને મૂકીદો. હું ક્યારે નાશી ગયો હતો ?

બુલાખી—કાકર જુહું બોલે છે ? શુ નાશી નહોતો ગયો. ત્યારે શુ બેસી રહ્યો હતો મીહું મીહું બોલતા આવડે છે કે જાણે મીહું મીહું બોલીએ કે જવા દે પણ યાદ રાખજો કે આજે પૈસા આપ્યા વિના છૂટનાર નથી.

મગન—ભાત કયા પૈસા ? અને શાના પૈસા ?

બુલાખી—કયા પૈસા શાના પૈસા હા ...તારા બાપને પૂછ કે જવાબ દે જુવ્યનો સરદાર કવું મીહું મીહું બોલે છે કે શાના પૈસા ભૂલી ગયો છે કેમ રમતી વખતે તો મોટો સરાફ થઈને આવ્યો હતો, અને જ્યારે હાથો ત્યારે ભૂલી ગયો શા માટે ન ભૂલે પણ મગનલાઇ યાદ કરો ભૂતો કે ન ભૂતો પરતુ પૈસા આપ્યા સિવાય આજે તમારો છૂટો નથી એમ નક્કી સમજો ? રમતી વખતે તમને કોને ડાલ્યા કર્યા હતા, અને કોણ તેડવા આવ્યું હતું

મગન—મારી રમવાની મરજી કયા હતી હતો નાજ પાડતો હતો.

બુલાખી—રમવાની મરજી નહોતી ત્યારે હાથો ગ્યાથી કોણ તારે ગમે વળગી પડ્યું હતું.

મગન—તમેજ મને પતાણે પતાણે મોટી મોટી આશાએ આપીને રમવા લાઈ ગયા નહિતો હું કયા ખુશી હતો

બુલાખી—(ગુસ્સે થઈને) તેની બગલમા ગુમ્મો મારતો કમબક્ત માફ નામ લે છે તારૂં બેચું કયા બળી ગયું હતું અમે

તો તને ગમે તેમ કીધું પણ તે શું કરવા માન્યું અને તો કહીએ છીએ કે કુવામાં પડ કેમ પડતો નથી પડને ? આતો બાઇસાહેબ દારી ગયા એટલે પૈસા અપવા અને કાઢવા પડે છે પણ તમે અમારી પાસેથી જીતી ગયા હોત તો તમારા મનમાં કેવું થાત, માટે યાદ રાખો કે આજે પૈસા આપ્યા સિવાય તમારો જૂટકો નથી નહિતર આ બંદનો માર આઇને મળુના છશેર થઇ જશે.

મગન—મારી પાસે તો એક પાઇ સરખી નથી હું ક્યાથી લાવીને આપુ.

બુલાખી—શાળા બીખ માગ, ચોરી કર, ખાડો ખોદ, ગમે તેમ કર પણ મારા પૈસા દે, તારા આપના નોકર છીએ અગ કે તારી પાછળ પાછળ કરીએ કેમ

મગન—હું તમને ક્યારે મારી પાછળ ફરવાનું કહું છું.

બુલાખી—ત્યારે અમાન પૈસા આપી દેને એટલે પત્યુ પછી તારું નામ દે એ તારો ખેટો થાય.

મગન—બાઇસાહેબ મને જવાદો હું અત્યારે આપની પાસે માફી માગું છું અને કરગરીને કહું છું કે મને જવાદો હું તમોને કેટલ વખત પૈસા આપીશ. અત્યારે મારી પાસે નથી તમે મને પરાખે રોકી રાખો છો તેથી તમને પૈસા શી રીતે મળશે.

બુલાખી—શી રીતે મળશે ને આ રીતે (એમ કહી ગુસ્સા લગાવી દીધા.

મગન—(રોતો હોય નેમ) બાઇ તમે મારશે નહિ મા :શે નહિ તમને પૈસા આપીશ

બુલાખી—નહિ બસ અત્યારે લાવ.

મગન—ભાઈ અત્યારે તો મારી પાસે નથી.

બુલાખી—(મગનની ટોપી માથેથી ઉતારી લઇને) જાઓ ત્યારે બચ્ચાણ પૈસા આપી આ ટોપી લઇ જાઓ અને યાદ રાખજો કે મારું નામ કોઈની આગળ દીધું નહિ તો તમારી વાત તમે જાણશો આજ તો જરા જીવનો જવા દઉં છું પણ મારું નામ દીધું તો બીજાવાર ઠાર મારીશ પૈસા લાવી ગુપ્તગુપ્ત ટોપી લઇ જાઓ.

મગન—પણ મારા ભાઈ મારશે અને આ ટોપીનું પૂછશે ત્યારે હું શું કહીશ ભાઈ ટોપી તો મને પાછી આપો ભાઈસાહેબ દયા કરીને આપો.

બુલાખી—ટોપી તો પાછી નહિ મને તારો બાપ પૂછેતો કહેજો કે કુવામા ડોકીયું કરવા ગયો તેથી પડી ગઇ

મગન—એવું બહુ મારાથી કેમ બોલાય !

બુલાખી—તારાથી જીવું ન બોલાય ને આ કાકાના પૈસા ન દેવાય કેમ હા.....સાચાના દીકરા અગ્યા છે ચાલ્યો જ અહિંથી બહાર નીકળ બે ત્રિસમા પૈસા આપી જશો તો દીકરો નહિ તો આ ટોપીના ખૂરદા થઇ જશે એમ નક્કી સમજાવજો

મગન—મને ગરીબને શું કરવા પીડા છે પરમેશ્વર તમારા ઉપર શું રાજ રહેશે મહેરબાની કરી ટોપી આપીને મને જવા દો તમે જાણજો કે તમારી સાથે રમ્યો નહોતો, તો આ એક વખત ભૂલેચૂકે રાવા આવ્યો તેને માટે હું આપની પાસે મારી માગું છું અને મારા ઉપર દયા કરો અને પરમેશ્વર તમારા ઉપર રાજ રહેશે.

બુલાખી—(એકદમ ગુસ્સાથી ગુમો મારતો મારતો)
કમખખત હરામખોર જાય છે કે નહિ પરમેશ્વરજાનો આવ્યો છે,
આર્તા ખાડ ને ચાવતાં રેત લાગે છે કેમ, હવે પૈસા આપવાની
વખતે પરમેશ્વર સાંભળે છે પરમેશ્વર અમારા ઉપર રાજ નહિ
ચાય તેમાં તારે શુ અહિથી નાગી જ (મગન ટોપી લેવાની
આશાએ ન જતાં તેજ ઠેકાણે ઉભો રહ્યો તેથી બુલાખી ગુસ્સે
અંધ તેને માર મારે છે તેથી મગન બૂમો પાડે છે તેની બૂમ સાં-
ભળી પ્રાણુલાલ નામનો છોકરો સચુર સચુર કગતો દોડી આવે
છે તેથી બુલાખી મગનથી દુર જઈ ઉભો રહે છે

પ્રાણુલાલ—(મગનની પાસે જઈ પુછે છે) કેમ મગન
બુલાખી શા માટે મારતો હતો.

મગન—પ્રાણુલાલલાઈ મારી ટોપી તેણે પડાવી લીધી છે
તે હવે પાછી આપતો નથી અને માગુ છું ત્યારે માર મારે છે.

પ્રાણુલાલ—(બુલાખીને) કેમ બુલાખીદાસ આ મગનની
ટોપી તમે પડાવી લીધી છે કે,

બુલાખી—હા સાહેબ આ રહી આપે પણ ન જોઈ હોય
તો જોઈ હોય આ રહી.

પ્રાણુલાલ—શા માટે લીધી વાડ

બુલાખી—નેનું કારણ તેને પુછો એટલે ખમ.

પ્રાણુલાલ—કેમ મગન તારી ટોપી તેણે શા માટે લીધી છે.

મગન—એક દહાડો હું ના પાડતો હતો પણ મને પરાણે
પરાણે પૈસા રમવા લઈ ગયા મને રમતાં આવડતું નહોતું તોપણ
વધારે પૈસાની જીત આપવાનું કહી મને રમતાં તેડી ગયા અને

૮ વિદ્યા ભણવામાં સંતોષ રાખવો નહિ.

તેમા કહે છે કે તેમા તુ બે રૂપિયા હાર્યો માટે મને બે રૂપિયા આપ મેં કહ્યું કે મારી પાસે અત્યારે નથી. કોઇ દિવસે આપીશ પણ તેતો અત્યારેજ માગે છે પરંતુ મારી પાસે અત્યારે નથી જોયા મને માર મારી ટોપી પડાવી લીધી છે.

પ્રાણલાલ—કેમ જુનાખીદાસ આ વાત સાચી છે કે,

જુનાખી—હા સાહેબ ત્યારે શું તમે એમ ધારો છો કે એ વાત ખોટી છે કે માર' માગતા પૈસા પેટે મેં એ ટોપી લીધી છે તેમા કાંઈ ગેરવ્યાજખી નથી.

પ્રાણલાલ—શુ આ કામ ગેરવ્યાજખી નથી મારા ધારવા પ્રમાણે તો તમે પરમેશ્વરનો મહાન ગુનો કર્યો છે.

જુનાખી—સાહેબ લાંખી ટુંડી પડતી મૂકો દયા આવતી હોય તે મહેરબાની કરી આપજ પૈસા આપીદો એટલે પત્યુ.

પ્રાણલાલ—એ પૈસા લેતા તો વાર થશે અને ટોપી તો પાછી આપતી પડશે.

જુનાખી—કોણ અપાવનાર છે વાઝ ?

પ્રાણલાલ—જાતીમા હાથ ઠોકી હું હું હું.

જુનાખી—અમળ્યુ અપાળ્યુ હવે તમારા જેવા ત્રણસોજણા આવે તોખી શુ થાય હાથમા આવેલો દાવ જવા દે એના જેવો એકે મૂર્ખ નહિ.

પ્રાણલાલ—જુગારના પૈસા છતવામા અટયો બધો અભિ-માન ધારણુ કરો છો કેમ.

નીચ નર પાસેથી ઉત્તમ વિદ્યા શીખી લેવા ૯

બુદ્ધાર્પ—હા, હા. પરંતુ અહીં કાણુ ડહાપણુ કરવા તેડવા આવ્યુ હતુ

પ્રાણુલાલ—આ ગરીબ મિચારા નિહોંધે બાળકની બુમનો અવાજ સાંભળી અરે હાય તમારા જેવા દુષ્ટ અને નિચ માણુ-સને ઇશ્વર શા માટે શિક્ષા કરતો નથી પોતાના ધધામા કેતેહ મેળવવા ખાતર અજાન બાળકને તમે કેવી રીતે દેસાવો છો તથા જુગારમા જીત મેળવી પૈસાનાર થવાને કેટલુ બધુ ચત્ત કરો છો પરંતુ કૃપાળુ પરમેશ્વર બીબકુલ સાખનાર નથી જુગાર જેવા નિચ ધધામા પ્રવૃત્તિ, પામેલા, નાધમ માડ કંથુ માન અને જતદીથી તેની ટોપી પાછી આપી દે નરિતર તારા કૃત્યની શિક્ષા તારે બોગવવી પડશે

બુદ્ધાખી—કમખખત બુદ્ધ્યા તારે ટાયલુ બધ કર તારા જેવા લાગતાઓના મોટા મોટા શબ્દોથી આ બધા કાંઈ પત્તજો તેવા નથી સમજ્યો (માટે) તારૂં ડાહ્યા તારા ગજવામા મૂકી દે ને જે રસ્તે આવ્યો છે તે મને હમણા ને હમણા ચાલ્યો જ નહિ તો મગનીયાની દશા થઈ છે તેમજ તુ હમણા થાડા વખતમા પ્રાપ્ત થઈશ.

મગન—માર્પ પ્રાણુલાલ તમે તન વતાવશેના વચના તમને તે નહાકે માગશે ને મારે લીધે તમારે માર ખાવો પડશે

પ્રાણુલાલ—થુ એ મને મારશે માર્યુ માર્યુ હવે એતા મો-હામા દાત કેટલા છે આ એક અડગોથની સાથે એની બત્રીખી પાર

બુદ્ધાખી—કમખખત હરાગખોર જન છે કે નહિ.

પ્રાણુલાલ—દુષ્ટ નથી જતા આ ઉભા રહ્યા.

બુઝાખી—ત્યારે બંદાના સપાટા જોવા છે કે કેમ બરડા ઉપર ભાર વધારે દેખાય છે.

પ્રાણુલાલ—હરામખોર લાખી ટુંકી જીલ કરતા આવડે છે આવીજને સામે ત્યારે.

બુઝાખી—(સિસોટી વગાડે છે) તે સાલળી ખીજ ચાર જુગારી નીકળી આવી પ્રાણુલાલને મજબુત પકડે છે પ્રાણુલાલ છુટો થવા અતીશે પ્રયત્ન કરે છે છુટતાં છુટતો નથી.

બુઝાખી—કમબખ્ત ચલાવ તારૂં જોર આ વાધની અગાડી તારી બકરીનું શુ ગુળસ છે

પ્રાણુલાલ—ગુળસ ગુળસ અરે હાય ગુળસ જોવી હોયનો દુષ્ટ મને છુટો કર અને પછી આવીજ સામે.

બુઝાખી—છુટો થવાનું માગે છે કેમ ? મિત્રો આ કાફર દુષ્ટને ખુબ અછી રીતે મેથીપાક આપો મારો ? મારો ? શુ જોઈ રહ્યા છો પ્રાણુલાલથી માર સરન નહિ થવાથી ખુમે પાડે છે તે સાલળી બુઝાખીનો પિતરાઈ લાઈ ત્રીકમલાલ આવે છે તે જોઈ સર્વેજ્ઞા પ્રાણુલાલને મૂકી નાસી જાય છે (ત્રીકમલાલ આવેછે).

ત્રીકમલાલ—કેમ ભાઈ બુઝાખી અહીંયા આ ધાધળ શુ છે.

બુઝાખી—કાઈ નહિ એનો છોકરાની રમત.

પ્રાણુલાલ—ત્રીકમલાલ આમ આવો હું કહું તમને,

(પ્રાણુલાલની પાસે ત્રીકમલાલ જાય છે એટલે તેના કાનમાં પ્રાણુલાલ બધી વાત કહે છે).

બુઝાખી—અરે હાય હવે આપણુ કાઈ ચાલશે નહિ.

ત્રીકમલાલ—શુદ્ધાખી તું જુગાર રમે છે આ વાત જાણી હું અતિશય દીક્ષગીર છું. તારે માટે મારા મનમાં ધણોજ સારો અભિપ્રાય હતો. પરંતુ આજથી તેમાં ફેર પડ્યો પણ ભાઈ મારે મારી ફરજ પ્રમાણે કહેવું પડે છે કે જુગાર જેવી નીચ વસ્તુ એક પણ નથી, જુગાર રમનારાઓમાં દીવસે દીવસે અનેકના અનેક દુર્ગુણો વધતા જાય છે, ચોરી કરવાની, જીકુ ખોલવાની, પ્રહરામનું પચાવી પાડવાનું વીગેરે અનેક પ્રકારની કુટેવો પડે છે તારા બાપની મેળવેલી આખર તરફ જોતાં તારી આ વર્તણૂક સદૃશ વખત ધિક્કાર છે જે માણસ એક વખત એ છદ્મ પડ્યો તેનાથી એ છદ્મ મુકવો મુશ્કેલ છે અને તેથીજ માન મનમાં પણ એમજ થાય છે કે આ દુર્ગુણ તારી માટેથી છુટવું મુશ્કેલ છે. શુદ્ધાખી આ દુનીઆમાં એકે પણ જુગારી સુખી થયો નથી અને સુખી થવાના પણ નથી. પારકા પૈસેથી કાણ સુખી થાય અને તે પણ રદા ઉપર જુગાર મહા અનર્થનું મુળ છે અને સર્વે પાપનું કારણ છે માટે હું તારા બાપને કહીશ અને તેઓની મીલકત તને મળતા સુધી અટકાવીશ કારણકે તેમની મિલકત તું કેટલી વખત ટકાવીશ એ તારી વર્તણૂક ઉપરથી જણાય છે ધંધરના નિયમનું ઉલ્લંઘન કરનાર કિયો માણસ સુખી થાય છે.

શુદ્ધાખી—ભાઈ ત્રીકમલાલ આ વાત મારા બાપને કહેશે માં હું હવેથી કોઈ પણ દિવસ જુગાર નહિ રમું મારી વર્તણૂકને માટે મને ઘણા પરતાવો થાય છે હું બૂઝ્યો છું અને મને મારી આપો.

ત્રીકમલાલ—શુદ્ધાખી તું ગમે તેમ કહે પણ તારા કહેવાથી મને ખીલકુલ ભરસો આવતો નથી તું જે મારી માગે છે તે મારી

૧૨ કાંધપણુ ગ્રંથ લગ્નતાં અધુરો મુકવો નહિ.

પાસે માગવાનું કાંધ કારણ નથી. મગનને પ્રાણુલાલની પાસે માશી માગ અને તેની ટોપી પાછી આપ.

બુલાખી—ભાઈ સાચું કહું છું મારા બોલવાપર સંપૂર્ણ ભ-
રસો રાખો અને ફરી આ દુર્ગુણ મારામાં જીએ તો આપને યોગ્ય
લાગે તેમ કરના પણુ આ વખતે ક્ષમા માગુ છું.

ત્રીકમલાલ—હીક છે ત્યારે હું જોઈશ આ વખત તો નહિ
કહું પણ યાદ રાખજે કે તારી તેજ વર્તણુક તને ખરાબ કરશે.

બુલાખી—(પ્રાણુલાલ તથા મગનની ભણી નમીને) ભાઈ
અમેને ક્ષમા કરો. મારા અપરાધ સામું ના જોસો, ખરાબ મિ-
ત્રોની સોજતનુજ આ ફળ છે હવે મારી આખો ઉધડી છે માટે
મને માશી આપો.

પ્રાણુલાલ—માશી અમે શું આપનાર છીએ તમે તમારી
વર્તણુક સુધારશો તો ઇશ્વર તમારું સાક કરશે અને માશી આપશે
અને જેની માશી મગવા માટે શુદ્ધ અંતઃકરણથી તેની પ્રાર્થના
કરો એટલે બસ.

મગન—કેમ ભાઈ બુલાખીલાલ હું તમને બે ફરિયા આપુ કે

બુલાખી—ભાઈ મગન હવે તું એ વાત મંભાળજ નહિ તારા
બે રૂપિયાએ તો મારી જીંદગી સુધારી છે હું તારો અંત કરણુ
પૂર્વક આભાર માનુ છું માટે મારા અપરાધની મશી આપજે.

મગન—ચાલો ત્યારે મારી મગવા ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરીએ.

ભાષણ ૨ જી.

(૧) નુરમહમદ (૨) સુંદરલાલ (૩) વામનરાવ.

સુંદરલાલ—કેમ મિષ્ટર નુરમહમદ આજે તમે રમતમાં આવ્યા બધા ગુલતાન થયા છો.

નુરમહમદ—જી હા આજતો બહોત રમનમેં ટેશ આયાહૈ એવી રમત કોઇ દિનમર નહિ રમા થા.

સુંદરલાલ—હા.....આજ તો બહુ મગ પડી હશે શું સ્ત્રી, ગોળ અને બીજો જાત જાતનો મેવો નાખ્યો હશે, એટલે બહુ ટેશ આવ્યો હશે, પણ કહો તો ખરા એનો સ્વાદ કેવો થયો હતો.

નુરમહમદ—અરે મિષ્ટર કહાંકી કહા બનાતાહૈ તુમભી અચ્છી ઠંડે પહોરકી હવાઇ છોડ રદાહૈ ઔર ટૈશી મિડી મરકરી કરે રદાહૈ.

સુંદરલાલ—નહિ, મિષ્ટર હું ખરી વાત કહું છું કે આજે બહુ ગમતમાં ને ગમતમાં દિવસ ગુમાવ્યો છે નિશાળમાં આવતો કંઈ પણ લખ્યું નથી.

નુરમહમદ—મિષ્ટર હમકું કુચ્છ બજીનેકી દરકાર નહિહૈ તુમ અકીબે બજીકે ફ્રેમીસ રહો જાયો ઇતને બસ.

હમ કબી નહિ બજીંગે, સદા ગમતમે જીવ ધરીંગે ?

બાવા હુમેરે નહિ બજીથે, હમ કયસે બજીંગે ?

અક્રુડ દુક્રુડ હમ શીરીંગે, હમ કબી નહિ બજીંગે ?

૧૪ કોઈ પ્રકારનું વ્યસન કરવું નહિ.

માસ્તર હમકુ માર મારે, ચમડી ઉઠે વેંત ?
 બડોદેશે બણકે આએ, હાથમા રખખે ખેંત ?
 હમ માર નહિ ખાવીંગે, હમ કખી નહિ બણીંગે ?
 બણતરમેં કુચ્છ આવે નહિ, ઝાણ ખાવે માર ?
 હમ છખીલે નહિ બણીએ, તુમ બણો અપરપાર ?
 કબી માર નહિ ખાવીંગે હમ કખી નહિ બણીંગે ?
 લકટ્ટી રમે લટ્ટુ રમે, ઝોર રમીંગે પતંગ ?
 જલો ચાંસી છાને માને, હોવે રમત બગ ?
 મોજશોખથી રમીંગે, હમ કખી નહિ બણીંગે ?

માટે જાઓ મિષ્ટર હમકુ રમનેડો હમકુ કુચ્છ બણનેકી
 જર નહિ હૈ ઝોર હમકુ અખખે દિનબર નિશાકમે બેઠના ઠીક
 નહિ લગતા.

સુંદરશાલ—

બણો બણો કહુ છુ આજ, મિત્ર વાત સાચીરે;	
કહુ છુ વાત સાચીરે, કહુ છુ વાત સાચીરે	બણો.
ખાળ અવરથા આપણીને, બણવામા બહુ સુખ;	
અત્યારે તો જાણો નહિ, પણ અંને થાયે દુઃખ.	બણો.
તાત તમારા નહિ બણ્યા, બણો તમે આ વાર;	
દયાળુ મહારાજ બણાવે, બણો અપરપાર.	બણો.
કરજ્યાત હમણાં લાગુ થઇ, પ્રથમ કાઠ ના જાણે;	
ધન્ય ધન્ય મહારાજને, અદારે વરણુ બણે.	બણો.
માત તાતની વાત ના કરીએ, એ વખત હતાં સારા;	
વખતમા બહુ ફેર પડીઓ, આવ્યા દુઃખના ભારાં.	બણો.

કોઈ દિવસ નકામું બેસી રહેવું નહિ. ૧૫

અરે મારા મહેરબાન પ્રથમના લોકો બહુતા હતા ત્યારે દર માસે એક આનાથી શી શરૂ કરતા અને જેમ ધોરણ ચઢતા તેમ શીનો દર વધતો અને અત્યારે મહારાજ સાહેબ આપણા પર દયા કરી ઠેરઠેર નિશાળો ઉઘાડી અઢારે વરણને સુખ આપવા કેવો યત્ન કર્યો છે તે પર જરા ધ્યાન ધરી વિદ્યા ગ્રહણ કરો વળી બુઝો કે પ્રતિદીન વખત કેવા બારીક આવતાં જાય છે તે પર જરા ધ્યાન ધરો, ઇશ્વરની ભક્તિ કરો જેથી દેહનું કલ્યાણ થાય.

નુરમહમદ—અહો મી. સુંદરલાલ આપણી બુબીણી બલી-હારી ન્યારીજહૈ કયુ કે ક્યા અછી અછી બાતાં સુના રહેહો ઓર મમે અયસા માણસ કોધમે હોવે મગર એક પક્ષમે ઉરકો જ્યુ અંપાકલી ખીલે યુ ખીલાતે હો મેં આપણી બોલી સુનકે બહોત ખુશી હુવા આપણી મધુરી વાણી સુનકે મેં બહોત ખુશી હુવા ચલો મેંબી નિશાળમાં આતાહું

સુંદરલાલ—મહુ સારૂ ચાલો ત્યારે આજે નિશાળે જઈ મનમાં ખત ધરી સારી રીતે વિદ્યા ગ્રહણ કરો જેથી આપનું દરિદ્ર દુર થાય અને વળી ઇશ્વર પાસે મારી માગો કે આપણા મહારાજ સાહેબનો જય થાઓ.

ફેશન વિષે ભાષણ ૩ જી.

બીહારીલાલ—(મનમાં) ફાટ, બૂટ, પાટલુન પહેરી મુખમાં બીડી સુદ્ધા એક મિ. રાફબંધ ચાલ્યા આવે છે વાહ સુંદરલાલ ભાઈ વાહ આજે તો ખુબ રાફ માર્યો જણાય છે પણ તેમને સુધારવા એ મારી ફરજ છે.

કેમ મિ. સુંદરલાલ

સુંદરલાલ—ચાલ, ચાલ સુંદરલાલવાળી શું અમે ખોટો ડાળ કર્યો છે કે તમે શાણા થઈ સમજાવવા આયા છો.

બીહારીલાલ—ભાઈ ડાળ નહિ પણ ડંફાસ.

સુંદરલાલ—શાની ડંફાસ બતાવો તો ખરા.

બીહારીલાલ—જીવો ફાટ, બૂટ, પાટલુનમાં પેઠા, મુખમાં ધુણીના ગોટા કહો હવે શાના રહ્યા ટોટા, ચોટલી મુકી ચહેરા કર્યો, સંસ્કૃત ભાષા વળાવી એંટમેંટ ઇંગ્લીશ ભાષા ચલાવી શું ડંફાસ કે કાવતરું.

સુંદરલાલ—સાંભળો, સાંભળો અમારે ત્યાં 'સાહેબ' રહે છે તેમનો ભપકો જોઇ અમને પણ ઇશક લાગ્યો છે.

બીહારીલાલ—ત્યારે તમારો ભપકો જોઇ અમને ઇશક લાગ્યો છે કે કેમ.

સુંદરલાલ—ના ભાઈ ના.

બીહારીલાલ—ત્યારે તેનું કારણ શું.

સુંદરલાલ—કારણ બસ અમારી મોજશોખ.

ઊંઘ કરો નાશ વિધા ધરો પાસ. ૧૭

બીહારીલાલ—જાઓ જાઓ શોખના શોખ, શોખ એ મનના વિભર અને બેધમાની છે. પોતાનો પોશાક મુકી બીજાના પોશાકને બાંહે છે એ ફટલી બધી મૂર્ખતા ભરેલી વાત છે, પોતાના પિતાને મુકી બીજાને પિતા કેમ કહેતા નથી એ જરા સમજો તો ખરા.

મણીલાલ—મિ. સુંદરલાલ આ ફેન્સ ટાપરીપને વળી ચહેરા અને આ ધોળકુ ક્યાંથી આવ્યું શુભુદ્ધીને ચાલાકી વાપરી છે.

સુંદરલાલ—મારા વહાલા બંધુ માફ કરો ઘેર ચા ટાઢો થઇ જાય છે તેથી મને જવાની રજા આપો ?

મણીલાલ—અરરર રહાની વળી ક્યાં પત્તર ફાડી શુ આપણા દેશમાં રહા હતો ?

સુંદરલાલ—ના ભાઈ ના.

મણીલાલ—ત્યારે તેનો કેમ સ્વિકાર કર્યો ?

સુંદરલાલ—સાહેબજી એતો દેખાદેખ.

મણીલાલ—શું હું કુવામાં પડું છું તમે પડશો કે ?

સુંદરલાલ—ના સાહેબ.

મણીલાલ—હા સાહેબ કહેાને હું બધુએ સમજી છું કે રહા પીવો ને મોજ શોખ મારી લોકમાં ગૃહસ્થ ગણાવું પરંતુ તમે રહાના અવગુણ જાણો છો ?

સુંદરલાલ—ના ભાઈ ના.

કાન્તીલાલ—જુઓ એ થાક્યો છે પણ હું કહું છું તે સાંભળો રહા એ આપણા દેશને માફ નથી કારણકે રહા એ ગરમ છે

૧૮ દો મોઠાને માન જગમાં થાય નામ.

ને આપણો દેશ ઠંડો છે તેના કરતા આપણા દેશની હાથ એ તાજી અમૃત છે તુ સવારમાં ઉઠી પાસેર હાથ પીલેજે એ તને ગુણ કરશે.

બીહારીલાલ—આવી આવી ફેશનમાં આવી ફેશનમાં;
દેશ દીલગીરી દીલ ના ધરીરે.....આવી.
અરે ડંકાસ વળાવો જ્ઞાનને લાવો,
જીઓ વિદેશી વિરલે કળા કરી;
લક્ષ્મી હરીરે.....આવી.

સુદરલાલ—શાખાશ સલુણા મુજ પરમ સ્નેહી,
શીખ દીધી ખરીરે... ..આવી.

કાન્તીલાલ—આમ કરીને જોયું પાછુ ના જોયુ,
સુદરલાલ—જોઇશ હવે આ લટકે શટક;
જાઉ વિસરીંગે.....આવી.

કાન્તીલાલ—ત્યારે હાલ ઉતારો પોશાક તમાગે,
સુદરલાલ—લે હાલ ઉતારે ઝટપટ મનથી;
હોશ ધરીરે..... આવી.

કાન્તીલાલ—પહેરોરે પોશાક આ પાતળો,
જેથી દીપશે અગજ;
ભપકાદાર થઇને ફરો,
ધરી મનમાં ઉમંગજી.....પહેરોરે.

સુદરલાલ—આવોરે આલુપણ બચી કરે,
લાગ્યાં હવે વહાલાં હેમજી.....આવોરે.

ધરો પ્રભુનું ધ્યાન આપે સુખ આનંદ. ૧૯

ધોતીરે પહેરીશું ધમધમાટથી,
 ધરશું અંગરખું અંગળ;
 બંડીરે મહારી બહુ ગુણ કરે,
 ચઢસે ખેસ મારા સૂંધળ .....આવોરે.
 સુંદર ચઢેરે માથે પાઘડી,
 દીપે શીરનો શીરતાળ;
 સાદારે જોડા ને સાદા વેશથી,
 કરશું અવનીમાં રાજળ .....આવોરે.

કર્મીલાસ— ધન્યરે મિત્ર ધન્ય તુજને,
 ધરીયુ દેશભિમાનળ;
 ભપકાદાર થઇને કરો,
 કરો અવનીમાં રાજળ .....ધન્યરે મિત્ર.
 કલ્યાણ મસ્તુ. કલ્યાણ મસ્તુ.

૨૦ ધરો રૂડી શીખ, નહિ તો માગશે કુડી ભીખ.

ભાષણ ૪ થું ભણવા જવા વિષે.

કુમુદ— મિત્ર હુતો આવ્યો ખડીઓને પાટી લાવ્યો,
મારા મિત્ર ફરવાની તને ટેવ છે;

છગન— ક્યાથી તુંતો આવ્યો ભણવાનું નામ લાવ્યો,
મારા મિત્ર ભણવાની શી જરૂર છે.
અભણ ફાટે ચોપડી ને ભણ્યા માગે ભીખ,
ભણીને શું કામ છે માનો મારી શીખ;
મારા મિત્ર ભણવાની શી જરૂર છે.

કુમુદ— ભણ્યા થયા માનવીને અભણ થયા પશુ,
ભણ્યાં વાંચે ચોપડી ન જાણે અભણ કશું;
મારા મિત્ર ફરવાની તને ટેવ છે.

છગન— બકરા પુરે તેમ પુરે આવડે નહિ કશું,
માર મારે મોટીની ઊંઠે ચમડી તસુ;
મારા મિત્ર ભણવાની શી જરૂર છે.

કુમુદ— અશુધ જોવો તું છે ને કવી જાણે આ જાળા,
શીટકાર તારા મતને તું શાને કરે જાળા;
મારા મિત્ર ફરવાની તને ટેવ છે.

છગન— બજારમાં જતું મારે લાણુ એક લખોટી,
દોરા લાવી પતંગ રમીયું રમત મોટી;
મારા મિત્ર ભણવાની શી જરૂર છે.

કુમુદ— અકલ વિના જ્ઞાને મરે માન કલું માર;

હ્યો વિદ્યા દાન, થાઓ પંડીત વિદ્વાન. ૨૧

ધિકાર તારી જીંદગી નહિ પામે લાભ સારૂ,
મારા મિત્ર ફરવાની તને ટેવ છે.

છગન—(ગુસ્સે થઇને)

ચંપાવલા તું ચઢી ગયો છે જાને જાનોમાનો,
પડપુછ તારે શું છે મને કાણુ છે કહેવાનો,
મારા મિત્ર બણવાની શી જરૂર છે.

કુમુદ— ચપ્પ ચપ્પ તુંતો બોલી જાણે આવડે નહિ કશું,
મૂર્ખનો સરદાર તુંતો રહ્યો સદા પશું;
મારા મિત્ર ફરવાની તને ટેવ છે.

છગન— ઝાઝુ બોલી વાત કરે માથુ માર ફુઝે,
આ ભાઇ નથી કંઇ બણવાના તું જાને બણકા પુકે;
મારા મિત્ર બણવાની શી જરૂર છે.

કુમુદ— અલજ કાળીના બણતા બાળા કેવા સારા સુધર્યા,
ધણું જીવે માહારાજ મનના કોડ પુરા કર્યા;
મારા મિત્ર ફરવાની તને ટેવ છે.

છગન— હાહા મન શીખ ધરી કાલ આપું નિશાળે,
ત્રેમી બંધુ મારા મેં નાખી રમત વિસારે;
મારા મિત્ર બણવામાં બહુ સાર છે.

૨૨ પંડીતની પંક્તિ વિશે નહિ અભણ પોસાય.

દારના પીવા વિષે ભાષણ ૫ મું.

બેચર—કેમ મગનભાઈ તમે તો દારમાં બહુ મશહુર થયા છો ખરા કે.

મગન—હા ભાઈ હા તે સિવાય આ ભાઈને એક દિવસ પણ ચાલે નહિ વળી જો એક કલાક મોડો મળે તો આ ભાઈની નાડી નરમ પડી જાય જેમ કાલસા વિના ગાડીનો અંજીર બંધ રહે તેવી રીતે આ ભાઈને પણ કંઈ સુજ પડે નહિ.

બેચર—અરે ધિક્કાર છે તમારી જીંદગીને કે અત્યારથી તમારી બાળ અવસ્થામાં તમે દારના વ્યસનમાં પડી તમારા શરીરની ખુવારી કરો છો.

મગન—જો માણસ દાર પીતો નથી તેની આખી જીંદગીને ધિક્કાર છે આ ફાનિ દુનિયાની અંદર સંધાતે શું આવવાનું છે ધણુ થોડું કરતાજ મરી જવાના વળી કહેવતમાં કહ્યું છે સૈનો છોકરો જીવે ત્યાં સુધી સીવે, માટે જો મોજસોખ મારી તે ખરી.

બેચર—અરે મુખના સરદાર મોજસોખ મારવાના બીજા કયા રસ્તા નથી કે તુ દારમાજ મોજસોખ પુરા કરે છે. વળી દયાળુ પરમેશ્વરે માણસોને ખાવા સાર જાતજાતનો મેવો ઉત્પન્ન કર્યો છે તે ખા અને તારી મોજસોખ પુરી કર.

મગન—અરે ભાઈ મેવામાં શુ ધુળ ખાવી હતી બસ આ દારની મજા વા ભાઈ વાહ પીને બસ શુલતાન.

હંસની હાર થકી જુઓ મગલુ જુદુ ગણાય. ૨૩

(હાથમાં ખાલો ભરી)

હું છું દારનો દાસ વાહ વાહ વાહ,
વિવેકી આવે મુજ પાસ વાહ વાહ વાહ;
ઉડે ચમન બાજુ ચાર-ચાહ વાહ વાહ
દુઃખ વિશ્વારે ભય. વાહ વાહ વાહ.
વા ભાઈ વા.

બેચર—અરે આ તાર કહેવું ખરૂં પણ તારા જેવા કરમ-
ચંડાળ દુષ્ટ માણસો ના ભય તો અપત ઓછી થાય એ વાત
તો ખરી.

કાળો—અરે મિસ્ટર બેચરભાઈ શા માટે માથાકુટ કરોછો
જ્યાં સુધી એના ખિન્નમાં જોર હશે ત્યાં સુધી પીશે પછી શું
ધુળ પીવાનો છે.

બેચર—ભાઈ તમારૂં કહેવું ખરૂં છે પણ તેના પિતાશ્રી તેને
બહુ શિખામણો દેછે પરંતુ જરાપણ ધ્યાનમાં રાખતો નથી તથા
તેના ભાઈઓએ મને ઠપકો દર્જ કહ્યું છે કે તમારા ભાઈઅંધને કેમ
સુધારતા નથી માટે તેને સુધારવો એ આપણી ફરજ છે.

કાળો—ઠીક અદમા મગનીયા કેમ તારે વ્યસન છોડવો છે
કે નહિ,

મગન—ના ભાઈ ના જીવમાં જીવ છે ત્યાંસુધી હું કદી મુ-
કનાર નથી.

મિત્ર મળ્યા તુજ સરીખા બોત, દારૂં હુંતો નહિ મુકરે,
તારાંથો થાય તેમ માથાકુટ-દારૂં હુંતો નહિ મુકરે;
દારૂં મુકેથી મરે કે મદો થાય.....દારૂં.
તુજ સરીખા કરે હાય હાય.....દારૂં.

૨૪ દહાડી દુખડાં વેડીને ચુથે છે મળમુત.

અરે મારા મહેરબાન આખરહર જતા હો તો જાવો નહિ
તો કાઠ કહેવું પડશે.

કાળો—જા જા કહું છું નાદાન અપ શબ્દ સીદ બોલેરે,
ગામમાંથી ગયો તારો માન અપ શબ્દ સીદ બોલેરે;
લજવી માત તણી તેં કુખ.....અપ.
અંતે થાશે તને બહુ દુઃખ.....અપ.
માન માન કહું છું નાદાન.....અપ.
નહિ મળે તને ખાવા અંન.....અપ.

અલ્યા અકલના પ્યારદાન જરા સમજ કેમ તારૂં બેંદુ ફરી
ગયું છે, તું જોતો ખરો દિનપ્રતિદિન વખત કેવા આવે છે તેપર
ધ્યાન રાખ, અને જ્યાં સુધી તારા માતપિતા છે ત્યાં સુધી તને
પ્રીતર નથી પણ આખર જતા તને અન્નપાણી મળનાર નથી એ
નકી સમજ.

મગન—અરે જા અહિથી જતો હોય તો સવારનો આવ્યો
છે ત્યારનો માથુ પકવે છે માથામાં ગજવેલ ભરી છે કે શું જરાએ
ચાક લાગતો નથી પણ તું તો શું તારા કુટુંબ મરે તોખી હું
કાઠ દાળે દારૂં મુકનાર નથી ?

કાળો—(ગુસ્સે થઈને)

અરે નાદાર તને ધિક્કાર બગાડ્યો મુરખ તેં સંસાર,
બગાડ્યો મુરખ તે સંસાર તને હજાર ધણી ધિક્કાર.
માત તારી નિત રડે છે થઈ ફરે તું દેલ,
તુંજ પિતા એમ કહે છે દુર્ગુણ તારા મેલ.
અરે તું છે મૂર્ખનો સરદાર તને હજાર ધણી ધિક્કાર.

આશા અતિ માળાપને બદલો વાળે પુત. ૨૫

મૂડી શુભાવે દારૂમાં તું વિવેકી ના આવે પાસ,
હું શિખામણ સારી દઉંછુ દારૂનો કર નાશ;
દીસે તું નઠોર કઠોર આ વાર તને હજાર બણી ધિકાર.
ચાર બાઇમાં તુંજ પાડ્યો બોલ્યું જાપનું નામ,
વણીક પાસે લેવા જાયે કાઇ ના આપે દામ;
કુળાચાર મુક નાદાર તને હજાર બણી ધિકાર.
માતતાતના જીવ જાળે ઝાઝા રાખે ઝેર,
પણ મહારાજ મક્ત બણાવે બણી તું કર લેર;
તને સાચુ કહું છું ચાર તને હજાર બણી ધિકાર.

અરે બસા માણસ કેદમાં કાંઇ સવાદ નથી તેમજ કાઇ ધ-
નવાન થયો નથી પણ બિખારી બહુ થયા છે.

મગન—અધ્યા કાળીઆ સાળા અહિથી જાય છે કે નહિ
કેશરપપ્પુ આવ્યો છે ત્યારને તેતો જીવ ખાધો નકર મારવો પડશે.

જેચર—કાળાબાઇ એ કમઅખત હરામખોર નહિ માને માટે
ચાલો અત્યારે કાઇ દિવસ જોઇયુ (એમ કહી બંને જણ ધર
તરફ જાય છે).

એક દિવસ દારૂ પી ગુલતાન થઇ ઉભી સડકે જાય છે અને
દારૂના ઘેનમાં એક ખાડામાં પગ પડ્યો તેથી તેનો પગ ઉતરી
ગયો અને ત્યાંને ત્યાં આખો દિન ભૂખ્યો પડી રહ્યો, જેચર અને
કાળાએ તેને બાળ્યો તેથી તેની પાસે જઇ લુગડાં બધાં ઉતારી
લીધા ફક્ત એક થેપાડુ રહેવા દઇ તેને જમૂત કર્યો પણ સુધીમાં
આવ્યો નહિ પછી પાણી લાવી છાંટી તેને હુશિયાર કર્યો અને

૨૧ આંતરડી તો આજશે હશે હરામી જન.

જુવે છે તો લુગડાં પાસે દીઠાં નહિ અને લુગડાં લઇ બેચર તથા કાળો પોતાના ઘેર લઇ ગયા.

મગન—(મનમાં) અરરર જે વસ્તુને હું પસંદ કરતો હતો તેણેજ મારી આવી દશા કરી વળી લુગડાં ગુમાવ્યાં મારા માખાપ પુછશે તો શું કહીશ વળી અત્યારે શું પહેરીને ઘેર જઈશ ધિક્કાર છે મારી બુદ્ધિને કે મેં કાઢનું કહ્યું માન્યું નહિ, અરે હું કેવો બેવકુફ, અરે હાય હવે મારે શું પહેરીને ઘેર સુધી જવું, વખતે પોલીસ આવશે તો મને માર મારી પુરો કરશે માટે ચાલ પ્રાણીઆ ઉઠ ગયા વિના છુટકો નથી. (એમ કહી જાય છે) તેનો મિત્ર બેચર તથા કાળો ભેગા થાય છે.

કાળા—અહા બેચરદાસ જુઓ તો ખરા મગનભાઈનો ઠાઠ કેવો છે વળી હાથમાં છત્રી, બુટ, ફાટ કેવા રૂપાળાં શોભાયમાન દેખાય છે.

મગન—(આખમા આસુ લાવી બને હાથ જોડી પગે પડી) ભાઈઓ હું આપની પાસે હાથ જોડી મારી માગું છું કે મેં આપનું કહ્યું માન્યું નહિ વળી મારી આખરના કાંકરા થયા છતાં આજે લુગડાં ગુમાવી આવ્યો અરે હોય માણસને વાગ્યા સિવાય શાન આવતી નથી.

બેચર—જવો ભાઈ તમને કલાલ બોલાવે ને ક્યારનીએ વાટ જોઈ બેસી રહ્યો છે

મગન—હે ભાઈ બેચરદાસ હું આપની પાસે મારી માગુછું કે ના કહેવાનાં વચન આપને કહ્યાં પણ તેનાપર લક્ષ નહિ રાખતાં મારી કસુર માફ કરશો.

સ્તાન અબ્જની કોટમાં તેવો જણો તન ૨૭

ખેચર—કોઇ દિવસ હવે પિત્તો કે,

મગન—ના બાપ ના હવે તો મને ખરાખરી શિક્ષા થઇ
- અને આજથી જળ લઉં છું કે જીવુ ત્યાં સુધી તેનો છાટો પણ
લેવો નહિ.

કાળો—લે ત્યારે આ તારા લુગડાં જો એ વખતે તને અમે
ના જોયો હોત તો લુગડાં કોઇ ખેંચી જાત કે નહિ.

મગન—(શાન્તીથી) હા બાપ હા આપનું જય થાઓ અને
ઇશ્વર તમારું સારું કરશે.

(આનંદ. આનંદ.)

ભાષણ ૬ હું. ચોરી ના કરવા વીધે.

કેશવલાલ—શાન્તીલાલ જુઓ આ કાચનો પ્યાલો કેવો
સુંદર જણાય છે !

શાન્તીલાલ—ખુબ ફેન્સી જણાય છે એ તમને કાણે આપ્યો ?

કેશવલાલ—કોઇએ નહિ. હું સુંદરલાલને ત્યાં રમવા ગયો
હતો, ત્યાંથી લાવ્યો.

શાન્તીલાલ—કોઇને કહીને લાવ્યો કે એમને એમ,

કેશવલાલ—ના જાનોમાનો લઇ આવ્યો મારે જોઇએ તે
લઉ તેમાં શું કહેવું.

શાન્તીલાલ—કેમ નહિ, હું તારી સ્લેટ કે ચોપડી એમને
એમ લઉ તો તને ગમે !

૨૮ માત પિતા તથા ગુરૂની આજ્ઞા લોપવી નહિ.

કેશવલાલ—ના એતો મારા છે તારાથી ના લેવાય.

શાન્તીલાલ—ઠીક, ત્યારે તારાથીએ સુંદરલાલની કે બીજા કાંઈની વસ્તુ પુછ્યા શિવાય ના લેવાય, લપ્તએ તો ચોરી ઠરે. પારકી વસ્તુ ચોરવી નહિ, તેમ રંગ શિવાય અડવુ પશ્ચ નહિ. એ હમેશાં ધ્યાનમાં રાખવુ. વગી સાંભળો.

ચોરી કરવા જે નર જાય, મોડો વેલો તે પકડાય;
પહેલાં સમજે છે એમા સુખ, થાય ઉઘાડી પામે દુઃખ.
તેને પાછળથી પસ્તાવો થાય, માર પડે ધણો મુજબ;
જાજી માર મારે મહીપતી' સ્થાપર થાય તેની ફજેતી.

ન્યારે ચોરી ઉઘાડી થાય છે ત્યારે મહીપતિ તેને માર મારે છે પછી તેની અપકીર્તિ થાય છે.

કેશવલાલ—આપની શીખ મન ધરી માટે તેનો ધ્યાલો પાછો આપી આવીશ.

શાન્તીલાલ—જાઓ ત્યારે તેનો ધ્યાલો પાછો આપી આવો અને હવેથી કોઈ દિવસ પુછ્યા શીવાય કોઈની વસ્તુ લેશો નહિ.

કેશવલાલ—ઠીક લાઇ હવે એસી જવાની રંગ લઉં છું.

ભાષણ ૭ મું. ભીલ ને વાણીયા વિષે.

પોપટલાલ—અધ્યા ભાલુ હજી કેમ એસી રહ્યો છે નિશા-જામાં ધટ ક્યારનો વાગ્યો છે તેતો તમે નહિ સાંભળ્યું હોય કેમ.

ભાલુજી - જા, જા સાળા અહીંથી જતો હોય તો આટલો બધો મીઝશ સાનો કરે છે.

માતપિતા આગળ બુઠું બોલવું નહિ. ૨૯

પોપટલાલ—આતો ભાઈસાહેબ, અમારે વાસ્તે બચુવા આવતા હશે ખરા કે ?

બાલુજી—અત્યા તને કાણે કહ્યું હતુ કે ખોટો સરાફ થઈ તેડવા આવજો. જાવો ભારતર સાહેબને કહેજો કે આજે બાલુભાઈ નિશાળે આવવાના નથી, એતો શીમમાં ગયા છે.

પોપટલાલ—શા માટે અત્યારે શીમમાં જાઓ છો વાડ.

બાલુજી—એ તારે શી પડપુછ છે અમારે ગમે તે કામે જતા હઈશું.

(પછી તેના બીજા ભાઈબંધ જાલુજીને બોલાવે છે).

અરે ચાર તમે તો કર્યા સુધી બેસી રહેશો ચાલોને મોકુ થાય છે.

જાલુજી—અરે ભાઈ સાહેબ આપનો તો પરવાર આવતો નથી અને બીજાની પત્તર ફાડો તે સારું ના કહેવાય.

સોમેશ્વર—(ગુસ્સે થઈ) અરે જાલુજી જાલુજી નરાધમ અમારું કહ્યું માન અને રમતને મૂકી દઈ વિદ્યામાં કાળજી રાખ્ય. નહિ તો ખોરાના બેવાર વેચાશો પણ કાંઈ રાખશે નહિ એ નકો સમજો.

બાલુજી—અરે દુષ્ટ તારે તે વાતની શી પંચાત છે. અને બહીથી એકદમ ચાલ્યો જ.

સોમેશ્વર—અરે હેવાન અકલ ઉપર કેમ લઈ લઈને ફરે છે જરા સમજ.

બાલુજી—(વચમાં બોલી ઉઠ્યો) સાંભળો, સાંભળો.

અમે બીલ લણ્યામાં ના જણીએ,

૩૦ બનતા સુધી કોઈની સાક્ષી બરવી નહિ.

બાર નાખી બગાડી ઘોડી વાણીએ,
આ બાઇ નથી કંઈ બણનારા,
તીર-કાંમડું લઈ વન ફરનારા.
વણીક બાઇ બણી ચોપડા ફાડો,
ધન લઇ ગયા બીલ ફાડી વાડો.
વગી શુ અમારે બણીને કરવું છે.

સોમેશ્વર—અહા.....આ શુ બોલ્યા જરા વિચાર કરો,
વિચાર કરો.

બીલ અનાડી મારે ગિલાડી નહિ મળવાનો તુજથી વાલ,
કુળાચાર તું મુકી-ફાઇ ને ખીલ્યો વિદ્યા બાગ.
માઆપ જેવા મહારાજ કૃણવણી આપી દયા લાવી;
દૈયતને સુખ કરવા માટે સધળે વિદ્યા ફેલાવી
મન તુરગો નાસ કરીને નીતી પર રાખો મન;
બીલપણું જવા દઇ તમે રાખો બણવા ઉમંગ.
લુટારાનો નાશ કર્યો ને રઇયત પામી રહી મગ,
સોનું લોક ઉછાળતા જાએ જીવે ધણું મહારાજ.

માટે મારા મહેરબાન ડાંડપઓ હવે જવા દો અને નીતીથી
ચાલો અને હમેશાં ધશ્વરભક્તિ કરો, તેમાં તપને બહુ લાભ છે.
શ્રુતકાળમાં મોટા મોટા રાજાઓ રાજ મુકી જોગી થઇ ગયા અને
આત્માનું ધ્યાન ધરી મહા આનંદી થયા, શુ તેમને ખુદો નહોતી
અને શુ એ ઘેલા હતા કે રાજનું સુખ મુકી જોગી થયા. ના ના
પણ એ તો સ્વર્ગનું સુખ કરવા માટેજ રાજ મુકી જોગી વેશ
ધારણ કરી ધશ્વરભક્તિમાં પડ્યા માટે કુશુધી તમે પણ તેવી રીતે

સરખા સાથે મીત કરવી.

૩૧

તમારા દુર્ગુણો દુર કરી, વિદ્યાભ્યાસ કરો તથા ઇશ્વરભક્તિમાં ધ્યાન ધરો જેથી આ દેહનું કલ્યાણ થાય.

બાલુજી—સાળાસ મારા ભાઈઓ સાળાસ આજે મને રમવામાંથી અટકાવવા યુગ્મ યત્ન કર્યો છે તેથી આપનો ક્ષણો આભાર માનું છું. મિત્ર બંધુઓ, રમતમાં કંઈ સાર નથી, મારી અપકીર્તિ ઠામેઠામ સંભળીને હું વગોવાયો તેમાં લાભ કંઈ પામ્યો નહીં. છેવટે આ રમવાને માથે જીતીઆં માટે મારા બંધુઓ હવે કંઈ રમવાની વાત કરશે નહિ તેમાં કંઈ સાર નથી.

ચમાર, ભંગી, વણકોર વિષે ભાષણ ૭ મું.

દીટો—કેમ મગનભાઈ ક્યાં જાઓ છો નિશાળમાં આવવું છે કે નહિ.

મગન—થાય છે. જવાય છે. શી હિતાવળ છે. તમે તો નિશાળ નિશાળ કરીને જીવ ખાધો. માટે જાઓ મારે તો ભણવાની કંઈ દરકાર નથી. તમે એકલા ભણી નાખો. એટલે બસ.

દીટો—અધ્યા મૂર્ખના સરદાર કેમ આટલું બધું કુતરાની માફક ભસભસ કરે છે જરા તો વિચાર કર.

મગન—જ જ છાનોમાનો જતો હોય તો નહિ તો હમણાં જરા ખરડો ખોખરો કરવો પડશે કુતરાવાળા ના જોયા હોય તો.

દીટો—અરે મારા મહેરબાન જરા વિચાર કરીને બોલો લેશનમાં તો કશુંએ આવડતું નથી. અને રોફ તો આખી ફની-આનો રાખો છો.

મગન—તો ભલા માણસ અમારે વણકોર ભાઈને ક્યાં ભણીને ચોપડા ફાડવા છે. કે દુકાન માંડવી છે. કે ચાલો હીસાળ

નહિ આવડે, અમારા માથાપ લુગડાં વણી વણીને મરી ગયાં ને અમે પણ તેજ ધધો કરીને મરી જઈશું. તમે એકલા લણીને ચોપડા ફાડો એટલે બસ છે.

ટીટો—વાહ આમ શું બેલો છો શ્રીમંત સરકાર સચાલ, રાવ મહારાજ સાહેબે આપણા નીચ વર્ણને લણવા માટે ફેટલો બધો યત્ન કર્યો છે. આપણને સુધારવા માટે મફત ફેળવણી આપવા શીક્ષકો રાખી જુદીનો ફેટલો બધો ફેલાવો કર્યો છે. તેમજ નોકરી પણ આપી છે માટે લણવામાં બહુ લાભ છે. અને તું સુખી થઈશ. માટે વિચાર કરીને લણીશ તો સાઈ છે.

મગન—અરે ચમાર ભાઈ અમારે લણવાની કંઈ જરૂર નથી. આતો શ્રીમંત મહારાજ સાહેબે ગરીબ લોકોને ત્રાસ આપવા માંડ્યો છે. કારણ કે અમારે વણકાર ભાઈને લણતર કરતાં વણતર આવડે તો બસ છે બસ આટલું અમારે બસ છે.

ટીટો—અરે અક્ષતના કુટેલ, ચીનાઈ ગદ્દા આ શું બોલે છે. જરા વિચાર કરીને બોલ, અને સમજ લણીશ તો, અક્ષતથી વધારે સાઈ વણાટનું કામ કરીશ, લણવાથી આ તારામાં કબુદ્ધિ છે તે નાશ પામી સુબુદ્ધિ મળશે.

મગન—(મનમાં વિચાર કરી ભંગીને કહે છે; કેમ લખા-ભાઈ તારે લણવું છે કે.

લખો—નારે બાપજી મારે લણવુંએ નથી અને ગણવુંએ નથી.

મગન—અલ્યા કેમ લણવાનું ના પાડે છે. બાપજી ના પાડવાનું કારણ એજ છે કે. અમારે ભંગીભાઈને લણીને ક્યાં કચેરીમાં બેસવું છે. અમારો ભંગીઆતો અવતાર એટલે સરકારની વેઠ વારો કરી તથા ગામમાં વાળી જુડી સાફ કરીએ તથા સુ-થીઆ, સાવરણી, બોચીઆ વણી બાધા અર્થ ચલાવીએ એટલે બસ અમારે ખીજુ ન જોઈએ.

મિત્ર પાસે થાપણ મુકવી નહિ.

૩૩

ટીટો—અરે ભલા માણસ અમે પણ એમ સમજતા હતા કે, મરેલાં ઘોર ધસડીયું અને તેના ચામડાં રંગીયું અને ધર ગુજરાન ચલાવીયું પણ જ્યારે મહારાજ સાહેબે ફરજિયાત લાગુ કરી, ત્યારે અમને પણ ભણવાનું ઝેર જેવું લાગતું હતું અને તમારી માફક વિચાર કરતા હતા, પણ જ્યાં અમે એ અને, ત્રણ ચોપડીઓ લખ્યા, અને સારી સારી જાનની વાતો, સાંભળી અને સારી શુદ્ધિ મળી એટલે અમને ભણવાનું સારૂ લાગ્યું.

લખો—અરે લાખ સાહેબ અમારી નીચ જાત લાગી અને અમને કોણ નોકર રાખનાર છે. માટે જેમ કરતા હપ્તું તેમ કરીયું અને છાશની દોણી ઝરીયું.

ટીટો—અરે તમારા જેવા લગીનો વડોદરા ટૂંની ગકાલેજમા લણે છે અને બીજે કેટલેક ઠેકાણે સારી સારી નોકરીઓ મેળવી છે અને કેટલાએક મેળવશે, માટે સમજ અને વિદ્યા અભ્યાસમાં કાળજી રાખ લણીશ તો કંઈ તારો દહારો વળશે નહિ તો આગળ પરતાઈશ.

લખો—(ગુસ્સે થઈને) જાઓ જાઓ અમારે તો નથી ભણવું.

લાવણી.

મારે ભણુનરની કાંઈ જરૂર નથી,
શા માટે મિત્ર મહેનત કરો છો અમથી;
હું નિશાળમાં કોઈ દિન નથી જનારો,
હું મહેતાજીનો માર નહિ ખાનારો.
ક્યાં ધંધો નથી નિશાળમાં હું આવું,
માર ખાઈ ખાઈ ઝેર કેમ વર્તાવું;
ઓચીઆં સાવરણીને સુથીઆં હું વણું,

મારો ભંગીનો અવતાર હું કેમ બાળું.
 વળી લૈણીઆને કામઠા હું કરૂ,
 કાઈ ખોચીઓ ક્યો એમ કરતો ફરું;
 ગરીબ તવંગર ખોચીયાં સૌ લેવે,
 સાથે પૈસા તેના તેજ વખત દેવે.
 સાજ પડતાં પહેલાં આઠ આના કમાઉ,
 રમન ગમતમા રાત દીન ગુમાવું;
 બણી બણીને બાજ તમે બની જાઓ,
 મારા બાપ દાદાનું કામ નહિ મુકનારો.

(માટે માહરા મહેરબાન અમે બણવાની કંઈ દરકાર રાખતા નથી.)

ટીટો—અમે પણ મનમાં એમ ધારતા હતા કે ચામડા રંગી
 શુ અને તેનો વેપાર કરીશું. અને ધર ગુજરાન ચલાવીશું પણ
 દીન પ્રતિદીન વખત બારીક આવ્યાં જેથી વેપાર રોજગાર અબણ
 લોકોના બંધ થયા અને જે માણસ બણેલા હતા તે કંઈ ને કંઈ
 ધંધો ખોળી કામે વળગ્યા. વળી આપણુ અબણુ હતા ત્યારે કેવા
 અણુધ અત્યારે કેવા સુધરી માણસની લેનમા આવ્યા માટે સમજો
 બણ્યાથી બહુ લાભ થાય છે પછી આપની મરણ.

લખો—(મનમાં વિચાર કરી) આ માણસ કહે છે તે
 ખરૂ છે અને બણ્યા હોધએ તો સારૂ.

મગન—(મગન લખાને કહે છે)

મારે બણવાનુ થયુ મન, ચાલો મિત્ર ધરીને ઉમંગ;
 મહેતાજી પાસે આપણુ જઈએ, ત્રિઘાબ્યાસ સુશુદ્ધિ લઈએ.
 સદ્યુદ્ધિ આપણને મળશે, દરીદ્રપણ નાશ થાશે;
 તન મન પરોવીયુ એમાં, જ્ઞાન શક્તિ રહી છે તેમાં.
 હવે શિક્ષા મને થઈ, માટે બણવુ નિશાળે જઈ.

કોઇ દિવસ પોતાનું સત્ય છોડવું નહિ. ૩૫

લખો—હા હું પણ કાલથી નિશાળમાં આવીશ કારણ કે ઉપર કલિશમાં જે દીટાભાઈએ કહ્યું તે હકીકત મારા રદ્યમાં સજ્જડ ચોટી છે અને કાલથી નિશાળમાં જમશું.

(મગન અને લખો કહે ચાલો આજે નિશાળમાં જમએ.)

લખો—મગન—

ચાલો મિત્ર ચાલો નિશાળમાં જમએ,
નિશાળમાં જમએ વિદ્યાભ્યાસ લખએ; ચાલો.
ભણી ઉમંગ ધરી ઝાઝુ જ્ઞાન લખએ,
માળાપને સતોસ આપી આનંદે ફરીએ. ચાલો.
નિય જાત આપણી ને કર્યાથી આપણુ ભણીએ,
ધન્ય મહારાજને વિદ્યા આપણુ જાણીએ. ચાલો.
આ વિદ્યાફળી જાગ છે, લેવાય તેમ લખએ,
મહારાજનું જય થાઓ, ધન્ય પાસે માગીએ ચાલો.
હળી મળી સર્વે આપણુ ભેળાં થઇએ;
મફત ભણાવે છે કેમ ના ભણીએ. ચાલો.

કાશી અને જમની વિશે ભાષણ ૮ મું.

જમની—કોઇ મેવો લ્યોરે મેવો.

કાશી—એન તમે શુ વેચો છો.

જમની—એન હુ મેવો વેચુ છું.

કાશી—એન તેમે કઇ જાતનો મેવો વેચો છો.

જમની—ખેર રાત્રુ ને જામ્બુ કાળુ છે, વહી ડાડમ તે સૌથી સારું છે. કેળ લાંબુ ને રૂપાળું છે, સીતાફરનો સ્વાદ અપાર છે, જામ્બુજ ને જમરૂખ રૂડા છે, નારંગી સફરજન સારા છે બદામ ચારોળી દ્રાક્ષ મીઠાંછે, અંજીર આલુ ને પીસ્તા રૂપાળાંછે.

જે છોડશે તો દુઃખ પામશે.

(બેન આ બધા મેવો છે.)

કાશી—જેવું બેન બતાવો તો ખરા કેવાં છે.

જમની—ઉપર કૈાસ પ્રમાણે.

કાશી—બેન આ બધું ક્યાંથી લાવ્યા.

જમની—શ્રીમંત મહારાજ સાહેબના આગમાંથી.

કાશી—એ આગ કોણે બનાવ્યો હશે.

જમની—માળીએ.

કાશી—તમે શી જાને છો.

જમની—માળી.

કાશી—ત્યારે આ બધું તમે બનાવ્યું હશે.

જમની—હા શ્રીમત મહારાજ સાહેબે કૃતવણી રૂપી વિદ્યા
આગ ફેલાવ્યો છે તેમાંથી જોટલી વિદ્યા લેવાય તેટલી થયો.

કાશી—હીક બેન.

ગાયન ર જી.

રહી છે કીર્તી ચારે દીશ ગાજી, ધણું જીવો શ્રીમંત સયાજી;

દુ ખ જેવા રૈયતના આવ્યા, બેસવા રપેશીઅન લાવ્યા.

સૌ આનંદ પામ્યા થઇ રાજી, ધણું જીવો શ્રીમંત સયાજી;

ધન્ય ધન્ય મહા રાજી, રૈયત પામી રહી છે માજી.

પોકારે રૈયત વાહજી, ધણું જીવો શ્રીમત સયાજી;

દીર્ઘાયુ થાવો સયાજી, નાના બાળક થયા બહુ રાજી.

જેની કીર્તી ગાજી રહી ઝાઝી, ધણું જીવો શ્રીમત સયાજી;

શાળાઓ સધળે સ્થાપી, કુમતી સર્વેની કાપી.

વિદ્યા ફેલાવી સધળે ઝાઝી, ધણું જીવો શ્રીમંત સયાજી.

ગરીબને અન પાણીના ટોટા, બણાવી હોદા આપ્યા મોટા.

ગુરૂની આજ્ઞા કદી લોપવી નહિ.

૩૭૫

મહેર કરે ધન્યર ઝાઝી, ધણું જીવે શ્રીમંત સયાજી;
કુણુદી નાખી કાપી, નિત્ય વર્ણને વિદ્યા આપી.
એવા ધર્મના પીતાજી, ધણું જીવે શ્રીમંત સયાજી;
પ્રથમ કાયદા કોઇ ના જાણે, નિત્ય વરણ કયાંથી બાણે;
પણ સહુને વાકેય કર્યાજી, ધણું જીવે શ્રીમંત સયાજી.
બાગ વિદ્યાનો કર્યો ફલાવો, કહે ડોસ મહમદ દ્યોને લાવો;
ધન્ય વિદ્યા દાન દાતાજી, ધણું જીવે શ્રીમંત સયાજી.

ગરબી ૧ લી.

(પુનમચંદની ખીલી પુરી અહીં રે) એ રાગ.
જમએ જેનો આજે નિશાળે ઉમંગ ધરીરે.
બણતર બણીગણી જે હીસાખ રૂડાં મન ધરીરે.

સાખી.

દફતર પાટી હાથમાં, ખડીઓ લેખણુ પેન;
જમએ સાથે લઇને, બણતરમા ધરો નેન.
ઉત્તમ વિદ્યા લઈ કુણુદી દુર કરીએરે. જઈ.

સાખી.

રમતગમત ને તળે, તળે આળસ અંગ બહાર;
પરોવી ચિત વિદ્યામાં, કરો વિદ્યાપર ખ્યાર
જ્ઞાન લેવાની બાળ અવસ્થા આપણીરે. જઈ.

સાખી.

સવારમાં નિત્ય ઉઠી ને, લેવું ધન્યર નામ,
દાતણુ કરી નાહીને, વાંચો પાઠ તમામ.
જેથી મીઠાંને સારા ફળ તમે પામશેરે. જઈ.

૩૮   જે કામ કરવું તે વિચારીને કરવું.

સાખી.

નિશાળે ટાઇમસર જવું, સારૂ લેવું જ્ઞાન;
વાહલાંથી પ્રેમ જોયવો, જાણુ મળે માન.
ડાહ્યા થઇ દુર્ગુણ દુર કરીએરે.   જઇ.

સાખી.

નાની વયે ટેવ જે પડી, મોટી થતાં ના મુકાય;
કુટેવો ધણી મન રહે, અપકીર્તિ ગવાય.
માટે પોતે સુધરી-સુધારો સૈયર આપણીરે.   જઇ.

સાખી.

માત પિતા કહે સાંભળો, ને દો મોટાને માન;
ટુકારો ના કરવો, ના કરો અપમાન.
ડોસમહમદની વાણી મધુરી મન ધરીરે.   જઇ.

ગરબી ૨ જી.

(પડવાની પડખીત) એ રાગ.

સખી લણવાની તે વાત કાને કહીએરે,
ચાલો વિદ્યા લેવા કાજ નિશાળે જઇએરે;
ગુરૂથી લઇએ જ્ઞાન સુખીયાં થઇએરે,
અગમધુધી પહોચે બહાર સુખીયાં થઇએરે.
વિદ્યાનો ચાલે શોર મનમા ધરીએરે,
છીએ આપણુ નાના આજ કેમ ના લણીએરે;
સખી પ્રેમ લહેરની સાથ નિશાળે ચાલો,
કરી તૈયાર લેશન ગુરૂને ચાલોરે.
કાઠે જીલચુક હોય મન ઉતારોરે,

નિરાળમાંથી નીકળી પાંસરા ઘેર જવું. ૩૯

હ્યો પુછીને તે સાર ભરત શું ધારારે;
ખતાવે શુર જે ભુલ તે ના વિસારારે,
નહિ તો થાસે પોપટીયુ જ્ઞાન તેમ ન ધારારે.

રમત ને કરો દુર મન ધરી ભણારે,
શુર આપે જે હોસાળ ઉમંગથી ગણારે;
જુઓ ભુગોળનો સાર નકશાથી જાણારે,
બાકરણુનો જાણો ભેદ મનથી પીછાણારે.
કાઠો બાકરણુ બહાર દક્ષતર છોડારે,
અસુદનો કરો નાશ શુદ્ધ વાણી બોલારે;
કહે છે ડાસમહમદ ભણો નાની બાળારે.
તળે આળસ અંગ બહાર તળે કુધારારે.

ગરબી ૩ જી.

ચાલો સાહેલી રમવાને જઇએ,
રમવાને જઇએ સુખીઆરે થઇએ.

ચાલો. ૧

ધંધર દર્પાત મનને ધરીએ,
કરી સ્તુતી રામનામ ઉચરીએ.

ચાલો.

અલખ નિરંજન ત્યાં જઇ રહીએ,
મહાપદની વાત સખી કોને કહીએ.

ચાલો.

સુખમણુ સેજે સખી આનંદ કરીએ,
લહેરની સાથ ગઢપર ચઢીએ.

ચાલો.

ધંધરને કાઠ હોન ના વિસરીએ,
ચીતમા ધ્યાન લગાવીને ફરીએ.

ચાલો.

ખાસા ભોજનીઆં નિત્ય આપણુ ખાઇએ,
વડાલા અખીલ ગુલાલથી રમીએ.

ચાલો,

મદારી કરે ખેલ આપણુ જોઇએ,

ભાન શરીરનું ભુલ્ય આપણુ મોહીએ.

ચાલો.

તેમ નિવૃત્તિથી ધ્યાન હરીનું ધરીએ,
કહે ડાસમહમદ ઘડી ના વિસરીએ.

ચાલો.

ગરબી ૪ થી.

(પેરની પેરની પેરની.) રાહ.

લેર છે. લેર છે. લેર છેરે. સદા અમારે લેર છે,
 આજનો દીન આનંદભેર છેરે સદા અમારે લેર છે;
 સૈવરો આપણે દર્શને જમ્યા,
 આજે નવો રમવાનો ખેલ છેરે. સદા.
 તન મન ધન દાસી અર્પણ કરે છે,
 પ્રીય પ્રભુ વિના બધું ઝેર છેરે. સદા.
 દર્શન કરીને મુક્તિ પામીએ,
 આ શ્રદ્ધી એક દીન ઠેર છેરે. સદા.
 ડાહ્યાંરે થઇને દુર્ગુણ તણ્યા,
 મારો વાહાલો આજે હર્ષભેર છેરે. સદા.
 માટીનો આ મહેલ બનાવ્યો,
 કુદરતનો અદર ખેલ છેરે. સદા.
 આ નસવંત કાચા નાસ થવાની,
 તેમ આજે મરવો ખેર છેરે. સદા.
 દુધ સાકરનો સરોવર ભરીએ,
 પીવાની એક તેવ છેરે. સદા.
 બારીક નિશરણી સ્વર્ગની સુણીએ,
 ચઢવાની બહુ મુશ્કેલ છેરે. સદા.
 કરળેડી ડાસમહમદ કહે છેરે,
 ભક્તિથી ચઢવાની સહેલ છેરે. સદા.

ગરબી ૫ મી.

રાગ ઉપર પ્રમાણ.

નેમ છે નેમ છે નેમ છેરે બોધ્યાનું મારે નેમ છે,
 ભક્તિમાં મારો પ્રેમ છેરે, બોધ્યાનું મારે નેમ છે.

સોધશેો તો જડશે.

૪૧

રંગના રસીઆ મન મારા વસીઆ,

આનંદનો દીન આજ છેરે.

બોલ્યા.

શ્રદ્ધી રચાવી રૂડી છપ્પી બનાવી,

જોવાની બહુ બહાર છેરે,

બોલ્યા.

આકાશ બાળુ દુઃખ નીહાળુ,

વળી વન વન સગળે જીવ છેરે.

બોલ્યા.

પ્રભુ બજાએ દુઃખ ના બાળીએ,

તે વિના બધુ ધુળ ધુળ છેરે.

બોલ્યા.

અમુલ્ય તક આવી કદી નહિ મળે,

ડોસમહમદ એમ વહેછેરે.

બોલ્યા.

ગરબી ૬ ઠી.

(ઓધધજી સદેશે કહેજો સામને એ) રાહ.

માતા મારી નિશાજે મુકા મને આજજો,

બજવાની છે બાળા અવસ્થા માદરી,

રજઝોમાં કરશું ધર રૂડા કામ જો,

આ સૈયરો જાય મારી ધણી હાસથી;

તેની સંગ જવાની મને ધણી હામજો.

માતા.

હુ અબજા કહુ છુ માતા કરગરી,

અપાવો ગુરૂ પાસે વિદ્યાદાનજો,

સતજીગમાં બજેલી હતી કેવી સતીએ,

તેવી બજવાની છે મને ધણી હામજો.

કહો તો માતાજી જાવુ અત્યારે,

ધણુ તદ્દપે બજવા મારૂ મનજો

માતા.

નથી રહેતી ધીરજ માતા મુજને,

જાય મારી સૈયરોનો સાથજો,

વાંચે છે બાળા કેવી રૂડી વારતા,

તે સુણીને મન મારો હરખાયજો.

માતા.

ક્યાર હુ શીખીશ માતા માહરી,
 જ્ઞાન બુદ્ધીનો ક્યારે થાય ફેલાવજો;
 ખાવું પીવું જરી મને નથી ગમતુ,
 ભણવા માટે જીવ મારો ચોદા ખાયજો. માતા.
 પસું જેવી અભણ બાળા સમજવી,
 મુજ અબજાને શાને રાખો અંધજો;
 ભણીગણીને ધર રૂડાં કરસુ કામજો. માતા.
 ભણાવો ભણાવો પોતાના બાળને,
 નાની વયે શું કરશે ધરનું કામજો;
 કરજોડી ડોસમહમદ કહે છે વિનતી,
 ભણાવો પોતાના નાના બાળજો. માતા.

ગરબી ૭ મી.

પોતાની માના ગુણુ વિશે.

(રાગ-બજરંગી.)

મને આપી છે રૂડી શીખરે આજ મારે મન હરી,
 ગણપતિને લાગુ પાયરે આજ મારે મન હરી,
 ધન્ય માતા તુજને મારી ધણી કરી વેઠ;
 જ્યારે હુ નાની હતી તુ ભરી ના ખાતી પેટ,
 વળી અપાવી વિદ્યાદાનરે આજ મારે મન હરી;
 નાની વયે રહુ ધણી ના જાણુ કાઈ રીત,
 અવળી આડી ટળવળી આપી બહુ વિખીત,
 મારા મનના કાણુ પુરા કરીરે આજ મારે મન હરી.
 લાગે ભુખ મને ધણી ના કહેતી હુતો વાત,
 એકદમ રોવા ફરી કુરકા તાંણી આખી રાત;
 કહે તેડીને આમતેમ ફરીરે આજ મારે મન કરી,
 માતા મન સમજો નહિ કેમ રહે આ બાળ,

નિશાળે ટાઇમસર જવું.

ગુણવંતી ડાહી ધણી ને ખાવા મુકયુ તત્કારઃ
 હુતો છાની રહી હાંસ ધરીરે આજ મારે મન હરી.
 એવા ગુણ કોણ વિશરે હોય હરામી જન,
 શુદ્ધીને ધીકાર તેને નહિ પામે સુખ આઆનન;
 વળી સેવા ધણી મારી કરીરે આજ મારે મન હરી.
 બદલો મારે વાળવો હુ થઇ હવે મોટી,
 મનરિતી પર ધરે ખીજી વાત માનું ખોટી;
 બહુ લડાવ્યા માતાએ લાડ કરી આજ મારે મન હરી.
 માતાની વાણી મન ધરો બાપનું પાળો બોલ,
 સાણી સખીઓ માહરી ના ખુવો પોતાનું તોલ;
 ડોસમહમદ ગુણ રૂડાં ગાયરે આજ મારે મન હરી.

ગરબી ૮ મી.

સખીઓને શિખામણ.

(રાગ પેરની પેરની.)

જાય છે, જાય છે, જાય છે, રે.	
આ લણવાની તક હવે જાય છે;	
બેસી રહેવાથી શુ થાય છેરે.	ભણ.
દુર કરીએ સખી આળસ અંગથી,	
અવસ્થા મોટી થાય છેરે.	ભણ.
એતો એતો બેનીઓ મારી,	
અમુદ્ય તક વહી જાય છેરે.	ભણ.
મોટી અવસ્થાએ વિદ્યા ના પામે,	
મારી સૈયર કેમ ધુચવાય છેરે.	ભણ.
આવો તો દાવ કદી ના ચુકીએ,	
કૂડેથી પરતાવો થાય છેરે.	ભણ.

પોતે સુધરી બીજને સુધારવા.

નીતી રીતીનાં પુસ્તકો વાંચો
મારી આત્મા બહુ ધભરાય છેરે. લશુ.
હ્યો બેની તમે વિદ્યા સમજ,
વળી બુદ્ધી ધણી કેળવાય છેરે. લશુ.
કરંજોડી ડોસમહમદ કહે છે,
અબજુ બુદ્ધી ગણાય છેરે. લશુ.

ગાયન ૧ લુ.

ધનધન્ય મહારાજનેરે વિદ્યા રૂડીઆ.....લી.
હુતો મનમા કાલીને ફલી વિદ્યા રૂડીઆ....લી.
ગરીબ તવંગર સર્વેને આપી રૂડી સીખ,
કુધારો નાસી ગયો આપે સૌ આસીષ.
સુભ મતી લેવાની બેની વિદ્યા રૂડી આ . ...લી.
વિદ્યાબાઈ ડાહ્યા ધણો આપે બહુ માન,
વળી ડાહ્યાં સૌ માણસો કરો વિદ્યાનુ ગાન.
ડોસમહમદની વાણી મધુરી વિદ્યા રૂડી આ ....લી.

સવૈયો

નાનો હતો ત્યારે બહુ રડતો માતા તારી લોલી ગાય,
ફધ તારી આવરણુ લઇ દીવગીર થઇ ઘેર જાય;
તાત તારો ચુબન કરતો દાદીમા તુજ હરખાય,
તારી માસી ગોદે રેડી આઘી પાછી ધાય.
કાઠને બહુ લાડકવાયો મામાને લાગે વાહલો,
મામી દેખી છેટી જાય-કાઠી ગાય હાલો;
ભોળાઇ તારી લાડ લગાવે લાગે બેનીને નવાઈ,
કરંજોડી ડોસમહમદ કહે છે રહ્યો સવૈયો ગાઈ.

ધર્મચર સ્તુતી.

ગીરજ્યાનંદનને સમર રનેહ ધરીને,

એ આપણી ફરજ છે.

૪૫

એ કર જોડીને નમીએ પ્રીત કરીને. ગીરજ્યા.
 ગવરી પુત્ર ગણેશ જસ ગાવો રાખો દાનવ સાથે દાવો,
 મહેર સજનપર લાવો જટપટ વારે ધાવો;
 કુળ કષ્ટ દુર કરીને ગીરજ્યાનંદનને સમર સ્નેહ ધરીને.
 આધાર તારો દેવ કુડાળા કાઢે સુધષ્ટક હાથ રૂપાળા,
 કામ રતિથી અતિ રહીઆળા જપુ નિશદીન તારી માળા;
 કામ કરોધ દુર કરીને ગીરજ્યાનંદનને સમર સ્નેહ ધરીને,
 એ કર જોડીને નમીએ પ્રીત કરીને. ગીરજ્યા.

ગાયન.

શ્રીકર મુકી દો સુખ ચેનમાં રહો,
 મહેર કરી મારા ઉપર વિદ્યા ગ્રહણ કરો
 સુખ સાગરમાં દહેર ઉડાવો ચિંતાને કરી દુર
 મનના વિભર દુર કરીને, ધરો મન સંચુર. શ્રીકર.
 ગુરૂ પાસે વિદ્યા લ્યોને, મળશે તમને સુખ;
 મોજ મળ મનમાની માણો, મુકી મન દુઃખ. શ્રીકર.
 બાળ અવસ્થા તમારી છે, લ્યોને સારૂ જ્ઞાન;
 ઉત્તમ વિદ્યા મન ધરી, થાઓને વિદ્વાન. શ્રીકર.
 ચેતો બંધુ ખંત ધરીને, બેશી રહ્યા શુ;
 ફરતા ફરીએ આમ તેમાં નફો પામે શુ. શ્રીકર.
 રમતમાં કાંઈ સાર નથી, ઉલટી થાય ખુવારી;
 નિદાઆઈ લાડકવાયા, લાગે બહુ ખારી. શ્રીકર.
 આળસ અગ બહાર કાઢી, રમત સમજો વિખ;
 કર જોડી ડોસ મહમદ કહે છે માનો મારી શીખ. શ્રીકર.
 તમામ સુદ.

૪૬ કોઈપણ જાતનું વ્યસન રાખવું નહિ.

જાહેર ખખર.

આ પુસ્તકની અદર વિદ્યાર્થીઓને માટે ખાસ ઉપયોગના લાભણો તથા ગરબીઓ મૂકવામાં આવી છે તેો આશા છે કે નાના બાળકો વાંચી પોતાના મનના વિચારો દુર કરી સારી શીખામણ લે એવા હેતુથી આપ સાહેબો આગળ હું રજુ કરું છું.

આવૃત્તિ પહેલીમાં મુકામ દરેળા લખેલું પરંતુ તેના બદલે મુકામ છાલા લખવામાં આવ્યું છે. કારણ કે પોતાનું ખાસ વતન છાલા હોવાથી આ બીજી આવૃત્તિમાં મુ. છાલા લખેલું છે તે સર્વેને જાણ થાય.

આ પુસ્તક નીચેના સરનામે રોકડી ધીમતે મળશે. કીંમત ૦-૨-૦ રાખેલી છે. પોસ્ટેજ જુદું. આ પુસ્તકો સામટા ખરીદનારને સસતા લાવે આપવામાં આવશે. નોટપેડ પત્ર જલવામાં આવશે નહિ.

નીચેના સરનામે મળેા યા લખો:—

ધોરટ સાદરા. } ડોસમહમદ દીનમહમદ.

મુ. છાલા. તા. (દહેગામ).

અગર આ નીચે પ્રમાણે શીરનામું કરશે તેો બી તમને પુસ્તક મળશે.

ધોરટ સાદરા. } ડોસમહમદ દીનમહમદ.

સ ગુ. અ. શા. મે. મુ. દરેળા.

જાહેર ખખર.

આ પુસ્તકની અદર વિદ્યાર્થીઓને માટે ખાસ હિપ
ભાષણો તથા ગરબીઓ મૂકવામાં આવી છે તો આશ
ન ના બાળકો વાંચી પોતાના મનના વિચારો દુર કરી સા
ખામણ લે એવા હેતુથી આપ સાહેબો આગળ હું રજુ કે
આવૃત્તિ પહેલીમા મુકામ દરેણા લખેલુ પરતુ તેના
મુકામ છાલા લખવામા આવ્યું છે કારણ કે પોતાનુ ખાન
છાલા હોવાથી આ બીજી આવૃત્તિમા મુ. છાલા લખેલુ
સર્વેને જાણ થાય.

આ પુસ્તક નીચેના સરનામે રોકડી કીંમતે મળશે કીંમત
૦-૨-૦ રાખેલી છે. પોસ્ટેજ જુદુ આ પુસ્તકો સામટા ખરીદ-
નારને સસતા ભાવે આપવામા આવશે નોટપેડ, પત્ર જીલ્લામા
આવશે નહિ.

નીચેના સરનામે મળેા યા લખો:—

પોસ્ટ સાદરા. } ડોસમહમદ દીનમહમદ.
મુ. છાલા. તા (દહેગામ).

અગર આ નીચે પ્રમાણે શીરનામું કરશે તો બી તમને
પુસ્તક મળશે.

પોસ્ટ સાદરા. } ડોસમહમદ દીનમહમદ.
સ ગુ. અ. શા. મે મુ દરેણા.

